

УДК 37.036: 147

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ**

кандидат наук із соціальних комунікацій, Дяченко І. М.

Класичний приватний університет, Україна, Запоріжжя

У статті розкрито сутність соціокультурної компетентності, визначено педагогічні умови її формування в майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки. Висвітлено наукову дискусію щодо формування соціокультурної компетентності майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки; окреслено шляхи реалізації цього процесу. Наголошено на тому, що соціокультурна компетенція є вмінням людини усвідомлено враховувати знання соціального й культурного контекстів. Зазначено, що ефективність формування соціокультурної компетентності майбутнього журналіста забезпечується реалізацією сукупності педагогічних умов.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, майбутній журналіст, педагогічні умови, професійна підготовка, професіоналізм, формування.

PhD in Social Communications, Dyachenko I. Pedagogical conditions of sociocultural competence of future journalists / Classic Private University, Ukraine, Zaporozhye

The article reveals the essence of socio-cultural competence, determines the pedagogical conditions of its formation in future journalists in the process of professional training. The scientific discussion on formation of sociocultural competence of future specialists in the process of professional training is covered; outlines ways of implementing this process. It is emphasized that socio-cultural competence is the ability of a

person consciously to take into account knowledge of social and cultural contexts. It is noted that the effectiveness of formation of socio-cultural competence of the future journalist is ensured by the implementation of a set of pedagogical conditions.

Key words: socio-cultural competence, future journalist, pedagogical conditions, professional training, professionalism, formation.

Вступ. Під впливом корінних суспільно-ідеологічних трансформацій на межі XX–XXI століть зросла соціальна роль творчої особистості з високим рівнем духовності й загальної та професійної культури, що викликає потребу в формуванні соціокультурної компетентності майбутніх журналістів, оскільки реалії сьогодення вимагають активізації саморозвитку особистості студента в освітньому процесі. Журналіст у демократичному суспільстві виконує не лише інформаційну й аналітичну функції – він водночас є просвітителем і вихователем, який глибоко усвідомлює своє професійне призначення й соціальну роль, бо безпосередньо впливає на формування громадської думки й суспільних орієнтирів, на моральні й духовні цінності нації. Засоби масової інформації та комунікації дедалі більше впливають на сучасний соціум, на формування громадської думки, суспільних орієнтирів, на розвиток і зміцнення духовних цінностей української нації. У зв'язку з цим актуалізується проблема формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів.

Формулювання мети статті та завдань

Мета статті – розкрити сутність соціокультурної компетентності та визначити педагогічні умови її формування в майбутніх журналістів у процесі професійної підготовки. Завдання статті: висвітлити наукову дискусію щодо формування соціокультурної компетентності майбутніх

фахівців у процесі професійної підготовки; окреслити шляхи реалізації цього процесу.

Окремим аспектам формування соціокультурної компетентності студентів приділяли увагу О. Коломінова [3], М. Максимець [4], В. Сафонова [5], М. Байрам [6], Ж. Зарат [6], Я. Ек [7] та ін., але попри велику кількість наукових розвідок з цього питання, формування соціокультурної компетентності майбутніх журналістів потребує додаткового висвітлення.

Виклад основного матеріалу статті

Поняття «компетентність» (лат. *competens* – належний, відповідальний) тлумачиться як сукупність знань та умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію. Серед складників компетентності виокремлюють знання, пізнавальні навички, практичні навички, відношення, емоції, цінності та етика, мотивацію.

Учений Ян ван Ек визначає соціокультурну компетентність як «здатність до адекватної взаємодії у ситуаціях повсякденного життя, підтримки соціальних контактів» [7, с. 95], М. Байрам та Ж. Зарат – як здатність до взаємодії з іншими, пізнання їх способу життя [6].

У процесі підготовки майбутнього журналіста відбувається формування професійної самосвідомості студента, професійної ідентичності, професійного мислення, готовності до професійно-творчої діяльності. Навчання у закладі вищої освіти має стати «школою демократії, розгорнути перед студентом спектр можливостей духовного зростання в контексті загальнолюдських фундаментальних цінностей» [1, с. 341]. Майбутня професійно-творча самореалізація студентів-журналістів безпосередньо залежить від якості журналістської освіти.

Журналіст – професія типу «людина – людина». Для студентів спеціальності «Журналістика» спілкування, вміння взаємодіяти з іншими людьми є найважливішим критерієм інтерсоціальних здібностей, необхідних для майбутньої професії. Перспективи розвитку інформаційного суспільства зумовлюють нові запити щодо професійної підготовки майбутнього журналіста, оскільки він в умовах інформатизації суспільства формуючи громадську думку, допомагає виробленню суспільних орієнтирів.

Соціокультурну компетентність тлумачать по-різному: так, дослідниця О. Коломинова трактує її як систему уявлень про основні національні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, а також систему навичок та вмінь узгоджувати свою поведінку згідно з цими знаннями [3]; В. Сафонова визначає її як рівень знань соціокультурного контексту використання іноземної мови, а також досвід спілкування і використання мови в різних соціокультурних ситуаціях [5]; М. Максимець – як здатність особистості через адекватне розуміння та повагу до інших мов, культур і релігій виявляти активну і відповідальну життєдіяльність у соціумі на засадах демократичності, гуманізму, толерантності тощо [4] тощо.

Усі компоненти соціокультурної компетентності взаємопов'язані через поняття культурного та соціального контекстів і оволодіння ними має відбуватися комплексно. Соціокультурна компетентність є вмінням людини усвідомлено враховувати знання соціального й культурного контекстів

Спрямованість журналістської освіти на особистість фахівця ЗМІ вимагає створення педагогічних умов, від яких залежить і ефективність формування соціокультурної компетентності майбутнього журналіста, що, на нашу думку, забезпечується реалізацією сукупності таких заходів: організація педагогічно

комфортного журналістського середовища для професійної підготовки майбутніх журналістів упродовж усього курсу навчання; створення творчого освітнього простору, що забезпечує розвиток творчого потенціалу майбутнього журналіста; творча співпраця та духовна взаємодія студентів і викладачів; активізація процесів самопізнання, самооцінки, саморозвитку, самокорекції, максимальної самореалізації; поєднання індивідуальної та колективної форм навчальної діяльності студентів; самоорганізація творчої самостійності майбутніх журналістів; конструювання журналістських ситуацій, що стимулюють творче мислення, саморозвиток культури діалогу, творчий підхід до вирішення професійних завдань; встановлення гуманістичних міжособистісних стосунків на діалогічних засадах як базової основи розвитку творчого потенціалу; включення студентів до творчої проектної діяльності через створення творчого проекту, його оформлення й публічного захисту; забезпечення взаємозв'язку вищої школи з професійним середовищем, посилення професійно-творчої спрямованості навчання; варіативність загальножурналістської підготовки з пріоритетною орієнтацією на індивідуально-творчий розвиток особистості та її творчого потенціалу, на індивідуальні здібності майбутнього журналіста; усвідомлення майбутніми журналістами на рівні переконань необхідності прояву своєї творчої особистості у процесі журналістської педагогічної практики, виконання соціальних ролей і професійних функцій; використання інноваційних технологій, зокрема індивідуально-творчого навчання, що передбачає вивчення індивідуальних професійно значущих здібностей студентів і їх подальший творчий розвиток у процесі навчання.

Сприяють цьому організація індивідуальної ситуації успіху, що є цілеспрямованим, організованим поєднанням умов, за яких

створюється можливість досягти значних результатів в діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому [2].

Застосування інноваційних педагогічних технологій сприяє формуванню критичного і творчого мислення майбутніх журналістів (як центрального механізму генерації нових ідей), оперативному прийняттю ними самостійних рішень. Використання інтерактивних методів навчання стимулює пізнавальну діяльність студентів, розвиток їхніх комунікативних умінь; зумовлює успішне виконання творчих завдань; сприяє педагогічному співпраці і рівноправного діалогу викладача зі студентами.

Відкриття творчих лабораторій, майстер-класів, експериментальних майданчиків; розробка системи нестандартних методів навчання, зокрема ділових ігор, під час яких кожен студент-журналіст міг би розвивати власний творчий потенціал, формувати свою творчу індивідуальність, саморозвиватися й самовдосконалюватися – сприятливі умови для розвитку конкурентоспроможності майбутніх журналістів. Успішності такого процесу сприяє системний підхід, орієнтований на саморозвиток творчої індивідуальності.

Осмислення своїх завдань та соціальної ролі у площині майбутньої професії, усвідомлення громадської значущості своєї професійної діяльності допомагає студентам виробити журналістський стереотип поведінки, сформувати готовність до успішної професійної адаптації, виховати в собі високі моральні особистісні і професійні риси, які допоможуть у майбутньому уникнути багатьох проблем, які сприятимуть творчому вирішенню виробничих завдань, конструктивній журналістській праці і високій конкурентоспроможності у професійній діяльності.

Конкурентна діяльність має контекстний характер: вона виникає за умови стійкого прагнення до лідерства і високих результатів праці. Студент, який уміє конкурувати в освітньому середовищі, вміє відстоювати свої погляди, перемагати у дискусіях, здатний до максимальної творчої самореалізації, – має більше шансів стати конкурентоспроможним професіоналом у майбутньому.

Педагогічними ознаками успішного формування соціокультурної компетентності майбутнього журналіста є: адаптивна гнучкість, оригінальність, дивергентність мислення; незалежність, потреба в свободі творчості; сприйнятливність по відношенню до нового досвіду; внутрішня й соціальна зрілість; пізнавальні здібності (прагнення до володіння новими фактами, раніше не відомою інформацією); прагнення до постійного розвитку, самовдосконалення, духовного зростання; соціальна і творча активність; здатність швидко здобувати нові знання й легко пристосовуватися до нових умов і обставин; здатність орієнтуватися в проблемі, розуміти її стан; здатність генерувати ідеї; здатність до комбінування, аналізу й синтезу тощо

На нашу думку, для формування соціокультурної компетентності майбутнього журналіста важливими є самоусвідомлення студентом свого професійного призначення. В умовах розбудови нової формації в Україні дедалі гострішою стає потреба в журналістах-універсалах, здатних вирішувати професійно-творчі завдання на високому рівні.

Сучасний журналіст – це людина з особливим світоглядом – вищою формою професійної самосвідомості. Світогляд визначається як комплекс уявлень людини про себе і про світ, єдність знання й оцінки, як результат суспільної самосвідомості, що втілюється в індивіді, як єдність його моральних, філософських, політичних та інших ціннісних уявлень.

Зазначені педагогічні умови сприяють розвитку пізнавальної активності й самостійності майбутніх журналістів, накопиченню досвіду професійної діяльності, професійному самовираженню і творчій самореалізації студентів.

Висновки

Отже, в процесі професійної підготовки, за допомогою активізації творчих можливостей майбутнього журналіста і забезпечення комфортних педагогічних умов відбувається зростання рівня його соціокультурної компетентності, формування соціальної зрілості, саморозвиток особистості студента. Провідними у процесі професійної підготовки майбутніх журналістів є акмеологічні мотиви, що зумовлюють потребу в саморозвитку, творчості та самовдосконаленні. Формування соціокультурної компетентності у майбутніх працівників ЗМІ повинно бути спрямовано на усвідомлення студентами своєї соціальної ролі в українському суспільстві й у світі загалом.

Література:

1. Андрущенко В.П. (2008). *Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю*. Київ, Знання України, 819.
2. Белкин А. С. (1997). *Ситуация успеха: кн. для учителей*. Екатеринбург, 185.
3. Коломинова О.О. (1997). О формировании социокультурной компетенции у младших школьников. *Иноземні мови*, 3, 39–41.
4. Максимець М. (2006). Формування соціокультурної компетенції у процесі вивчення іноземної мови. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, 2, 211–218.
5. Сафонова В.В. (2011). Культуроведение в системе современного языкового образования. *Иностранные языки в школе*, 3, 17–24.

6. Byram M., Zarate G. (1997). *The Sociocultural and Intercultural Dimension of Language Learning and Teaching*. Strasbourg, Council of Europe Press, 35.

7. Van Ek J. A., Trim J. L. M. (2001). *Vantage*. Cambridge University Press, 196.

References:

1. Andrushchenko V.P. (2008). *Rozdumy pro osvitu: statti, narysy, interviu*. Kyiv, *Znannia Ukrainy*, 819. [in Ukrainian].

2. Belkin A S. (1997). *Situatsiya uspeha: kn. dlya uchiteley*. Ekaterinburg, 185. [in Russian].

3. Kolominova O.O. (1997). O formirovanii sotsiokulturnoy kompetentsii u mladshih shkolnikov. *Inozemni movi*, 3, 39–41. [in Russian].

4. Maksymets M. (2006). Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentsii u protsesi vyvchennia inozemnoi movy. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya pedahohichna*, 2, 211–218. [in Ukrainian].

5. Safonova V.V. (2011). Kulturovedenie v sisteme sovremennogo yazykovogo obrazovaniya. *Inostrannyie yazyiki v shkole*, 3, 17–24. [in Russian].

6. Byram M., Zarate G. (1997). *The Sociocultural and Intercultural Dimension of Language Learning and Teaching*. Strasbourg, Council of Europe Press, 35.

7. Van Ek J. A., Trim J. L. M. (2001). *Vantage*. Cambridge University Press, 196.